

Mașina de treierat (batoza) ungurească din satul Piscoiu, comuna Stejari, județul Gorj

Dumitru-Valentin Pătrașcu
Daniela-Liliana Pătrașcu

Abstract

The beating machine is a unique exhibit of this kind found in the collections of the Gorj Folk Architecture Museum from Curtisoara. It was produced in the workshops of the Hungarian Railways from Budapest in 1853 and it was brought in the Gorj County in 1990, having been acquired by priest Dumitru N. Frunza and his associates from the Piscoiu village, Stejari commune and brought from Varadia de Mures commune, Arad County.

In the period 1990-2011, it was functional and it was used by its owners to threshing cereals in the villages of the Stejari and Danciulesti communes from the Gorj County.

Keywords: agriculture, Budapest, Arad, Piscoiu, Gorj County.

În cursul lunii septembrie 2014 colecțiile Muzeului Arhitecturii Populare din Gorj de la Curtișoara s-au îmbogățit cu o valoroasă piesă de patrimoniu – o batoză pentru treieratul păioaselor – achiziționată de la un grup de locuitori din satul Piscoiu, comuna Stejari, care o dețineau în proprietate.

Batoza a fost fabricată în atelierele Căilor Ferate Ungare de la Budapesta („*M.K. ALLAMVASUTAK BUDAPESTEN*“), fapt specificat atât pe o plăcuță metalică fixată pe partea de lemn a batozei, cât și pe cele 4 osii metalice ale batozei. De altfel, pe două dintre osiile batozei, alături de denumirea atelierelor unde a fost construită batoza, se află inscripționat anul „1853“, ceea ce, în situația în care roțile nu au fost înlocuite ulterior fabricației, denotă că acesta este anul fabricației batozei.

Inițial, batozele erau acționate cu ajutorul animalelor, prin intermediul unor dispozitive care transmiteau mișcarea și energia de la animale la batoză¹. Aceste dispozitive erau platforma rulantă și manejul. Platforma rulantă (banda de alergare) era acționată de animale. Acționarea batozei de la platformă se realiza printr-o transmisie de curea. Manejul era un dispozitiv alcătuit din transmisii de roți dințate care transforma mișcarea circulară a animalelor în mișcare de rotație a unui arbore ce acționa batoza².

¹ Adrian Stroe, *Unelte și mașini de secerat, treierat, vânturat. Batoze și combine*, în „Ialomița“, nr. 793/26 noiembrie 2014.

² *Ibidem*.

În cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea, batozele au fost dotate cu dispozitive de alimentare automate, organe de curățire a boabelor, transportoare de boabe, transportoare de pleavă și de paie³.

La începutul secolului XX, batozele erau cele mai eficiente mașini de treierat. Acționarea acestora era realizată de locomotive, tractoare cu motor cu abur, ulterior, acestea din urmă fiind echipate cu motoare cu ardere internă⁴.

Batoza achiziționată pentru Muzeul Arhitecturii Populare din Gorj de la Curtișoara în vara anului 2014 are mai multe inscripții în limba maghiară, traduse, ulterior, și în limba română, ce atestă faptul că a fost construită la Atelierele Căilor Ferate Ungare din Budapesta („*Magyar Királyi Allamvasutak Cépcyáranak Vezérucynöksége Budapest*“), având inscripționat numărul 11 680, și fiind datată în anul 1853. De altfel, pe partea exterioară a două dintre roțile metalice ale batozei este inscripționat următorul text în limba maghiară: „*L C M K ALLAMVASUTAK CEP CYARA BUDAPESTEN 1853*“, fapt ce confirmă construirea batozei la Atelierele Căilor Ferate Ungare din Budapesta în anul 1853.

Batoza a fost achiziționată în anul 1990 de către preotul Dumitru N. Frunză, împreună cu asociații săi, Costel Codreș și Dumitru Militaru⁵, de la un locuitor al comunei Vărădia de Mureș, județul Arad, conform informațiilor furnizate autorilor acestui studiu de către domnul Dumitru Militaru din satul Piscoiu, comuna Stejari, cel care a păstrat batoza staționată pe proprietatea sa din satul Piscoiu până în momentul achiziționării acesteia de către Muzeul Județean Gorj „*Alexandru Ștefulescu*“ din Târgu-Jiu, cu scopul expunerii sale în cadrul Muzeului Arhitecturii Populare din Gorj de la Curtișoara. Aceste informații ne-au fost confirmate și de către preotul Dumitru N. Frunză.

Comuna Vărădia de Mureș este situată în zona de contact a Munților Metaliferi cu munții Zarandului și, parțial, pe culoarul Mureșului, la 81 km de municipiul Arad și la 110 km de municipiul Timișoara, agricultura fiind principala sursă de venituri a locuitorilor, alături de creșterea animalelor.

Batoza este unicul obiect de patrimoniu de acest fel deținut de Muzeul Arhitecturii Populare din Gorj de la Curtișoara, muzeu în aer liber inaugurat la 18 august 1975, ce cuprinde gospodării țărănești tradiționale specifice Gorjului, cula Cornoiu, și complexul constând în locuință și biserică ce a aparținut familiei fostului prim-ministru al României Gheorghe Tătărescu, complex arhitectonic strămutat la Curtișoara de la Poiana-Rovinari.

Restaurarea batozei pentru treierat păioase va permite ca aceasta să fie pusă în stare de funcționare, având în vedere că informațiile oferite autorilor acestui studiu de către domnul Nicolae Militaru din satul Piscoiu arată că batoza a fost utilizată pentru treieratul păioaselor din satele comunelor Stejari și Dănciulești din 1990 până în vara anului 2011. În ultimii ani de funcționare, batoza era acționată de către un tractor de tip UNIVERSAL 850, fabricat la Uzina de Tractoare de la

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*.

⁵ Vezi Gheorghe Sinescu, *Și noi, piscoienii... Monografia etnografică-folclorică a satului Piscoiu, comuna Stejari, județul Gorj*, Editura Măiastra, Târgu-Jiu, 2013, pp. 10-11.

Braşov și deţinut de către Staicu D. Marin din satul Bibuleşti, comuna Dănciuleşti, asociat al proprietarilor batozei.

În cercetarea realizată în colecţiile Secţiei de Istorie a Muzeului Judeţean Gorj „*Alexandru Ştefulescu*“ din Târgu-Jiu, am identificat o fotografie alb-negru în care este surprinsă o scenă din timpul treieratului păioaselor în Oltenia la începutul secolului XX. Treieratul se realiza cu ajutorul unei batoze acţionate de un motor cu abur. Pe verso, fotografia are un text manuscris semnat de către domnul Richard Măcelariu, text ce atestă că a fost realizată în anul 1911 și că două dintre persoanele din fotografie sunt „*boierul Pepile Popescu, fostul proprietar al casei pitarului Măldărăscu*“⁶ din Târgu-Jiu, și „*sora lui (...) cocoana Ecaterina*“⁷. Referitor la locul realizării fotografiei, domnul Richard Măcelariu notează pe verso-ul fotografiei că aceasta ar fi putut fi realizată la „*moşia de la Jupâneşti, sau (...) la Olt, unde aveau o altă moşie*“⁸.

Vasile Popescu-Pepile s-a născut în anul 1881 în oraşul Târgu-Jiu, unde a urmat cursurile şcolii primare. Şi-a continuat studiile la Craiova și Bucureşti, urmând facultatea de Drept la Universitatea Bucureşti și obținând diploma de licență în anul 1905⁹. După o scurtă carieră în magistratură, s-a înscris în baroul avocaţilor din Gorj¹⁰.

Intrând în viaţa politică, s-a înscris în Partidul Conservator Democrat fondat de către Take Ionescu în 1908. După moartea lui Toma Cămărăşescu – şeful organizaţiei Gorj a Partidului Conservator Democrat – avocatul Vasile Popescu-Pepile a devenit preşedintele filialei Gorj¹¹.

La 17 octombrie 1912 Vasile Popescu (Pepile) a fost numit prefect al judeţului Gorj, funcţie pe care avea să o deţină pentru mai bine de un an, până la 5 ianuarie 1914, când a fost înlocuit cu domnul Numa Frumuşanu¹². Cel de-al doilea mandat de prefect al judeţului Gorj avea să dureze mai puțin de o lună, începând la 22 decembrie 1921 și încheindu-se odată cu demisia domnului Vasile Popescu din funcţia de prefect la data de 20 ianuarie 1922¹³. După 1918 domnul Vasile Popescu-Pepile avea să conducă filiala gorjeană a Partidul Naţional Român al cărui preşedinte era Iuliu Maniu, devenit, ulterior, Partidul Naţional Ţărănesc¹⁴.

⁶ Inscriptie aflată pe verso-ul fotografiei aflate în colecţia de documente a Muzeului Judeţean Gorj „*Alexandru Ştefulescu*“ din Târgu-Jiu sub nr. de inv. 3 648.

⁷ *Ibidem*.

⁸ *Ibidem*.

⁹ Jean Bărbulescu, *Calendarul Gorjului*, Tipografia „LUMINA“ – Fraţii Niculescu, Târgu-Jiu, f.a., p. 71.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ *Ibidem*.

¹² Titu Pânişoară, Vasile Marinou, Gheorghe Roibu, *Gorjul administrativ-teritorial*, Editura DRIM EDIT, Târgu-Jiu, 2001, p. 385; Vasile Arimia, Pantelimon Manta, Nicolae Mischie, *Instituțiile județene ale administrației de stat. Prefectura și Consiliul Județean Gorj*, Editura Hermes, Bucureşti, 2000, p. 339.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ Jean Bărbulescu, *op. cit.*, p. 71.

În opinia lui Jean Bărbulescu, fondatorul săptămânalului „*Gorjeanul*“, în perioada în care a fost prefect al județului Gorj, domnul Vasile Popescu (Pepile) „*a lăsat amintirile cele mai frumoase, despre o administrație model, din toate punctele de vedere*“¹⁵.

Pentru meritele sale în domeniul administrativ, domnul Vasile Popescu (Pepile) a fost decorat cu ordinul „*Coroana României*“, în grad de ofițer, cu medalia „*Răsplata muncii pentru școală și biserică*“, cu medalia „*Meritul sanitar*“, precum și cu medalia „*Bărbăție și credință*“¹⁶.

În concluzie, achiziționarea batozei pentru treieratul păioaselor conduce la îmbogățirea colecțiilor Muzeului Arhitecturii Populare din Gorj de la Curtișoara, noua piesă integrându-se armonios în colecțiile Muzeului Județean Gorj „*Alexandru Ștefulescu*“ din Târgu-Jiu, fapt ce va conduce la o mai facilă reconstituire a modului de viață și prezentare a îndeletnicirilor specifice locuitorilor Gorjului și Olteniei și, în mod special, la prezentarea procesului de pătrundere a mașinilor și uneltelor mecanice în agricultura locală în cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea și în secolul XX.

---

¹⁵ *Ibidem*, p. 72.

¹⁶ *Ibidem*.

Fig. 1 Treierat cu batoza pe moșia boierului Vasile (Pepile) Popescu.

3
 Bocoanului
 Batoza - 2648
 copia din anul 1911 a Caenului Boe
 Boerul = Pepile Popescu (fotul proprietar al
 casei pitarelui Haldoreau)
 Cacaoasa = sora lui - Ecaterina Chisina
 Moșia de la Jupinești - sau de la olt
 unde aveam alți surori -
 Informator
 fr. Richard Macclariu

Fig. 2 Textul de pe verso-ul fotografiei.

Fig. 3 Avocatul Vasile Popescu (Pepile) din Târgu-Jiu, prefect al județului Gorj.

Fig. 4. Batoză pentru treierat păioase achiziționată din satul Piscoiu, comuna Stejari.